

svigtede kæresten, døde på sin bryllupsdag (488i 6.1,221); der stod oprindeligt tre hvidtjørne, hvor en brud frøs ihjel, 1895 var kun den ene tilbage, den måtte ikke beskadiges eller fældes, så brændte præstegården (488i 3,376; 161 1930/5:2323).

2 *Brunsnæstjørnen* på højdedraget Brunsnæs, Broagerland ud mod Flensborg fjord, skal i mange år have tjent som sømærke. Træet blev ifølge en overlevering plantet i Erik af Pommerns regeringstid (1412–39), efter en anden over pestdøde dyr (455 10/8 1976).

3 *Brændevinstørnen*, *David Bistrups Torn* eller *Troldtørnen* i Sønderløkke ved Rønne, opkaldt efter købmand i Rønne (148 10,18f:1922,1926).

4 *Busken*, en »4–500-årig« hvidtjørn ved vejen mellem Fodby og Saltø nord for Bistrup MSjælland, blev regnet for et helligt træ; fredet 1960 (930b 3,1954,940).

5 *Bybjergtjørnen* ved Harreslevvejen i Mellerup sogn nord for Randers, forlængst ryddet; ved tjørnen skulle en myrdet svensk officer eller polsk soldat ligge begravet (161 1906/23:1919, optegnet 1916; Randers Amtsavis 28/7 1933).

6 *Den forblæste Tjørn* på Luseleds Mae, Illumø syd for Fyn (107 1968).

David Bistrups Torn, se nr. 3.

7 *Det historiske Træ*, gammel hvidtjørn i villa-have Svend Gøngesvej 7, Brønshøj; under Københavns belejring 1658–59 bandt svenskekongen Karl X Gustav sin hvide hest til stammen (161 1906/31d:116), sml. pil bd. 2.

7a *Dronning Margrethes Tjørn* ved Søborg slotsruin; man har om aftenen set hende sidde under kronen og spinde på guldrok.

8 *Djævletørnen*, *Fandens Busk*, ældgammel hvidtjørn på Harritslev mark ved Bogense, her holdt skarnsfolk til og folk var bange for at gå forbi efter mørkets frembrud (278 9,1936,96).

9 *Ellen Marsvins Tjørn*, ældgammel højstammet hvidtjørn på Turø rev, se s. 54 (306b 212f; 325 70).

Fandens Busk, se nr. 8.

10 *Fandens Torn* på Vester Alling mark, her var set to muldvarpe, der trak en guldvogn (488 8,1886,60).

11 *Flagerhats Torn* ved kirkevejen i Mørke sogn ved Randers; man havde her set det hvide spøgelse »Flagerhat« og en sort pudel med gnistrende øjne og lang gloende tunge (161 1906/23: 2044, opt. 1933), sml. nr. 54.

12 *Helletjørnen* på Tjørnehøj i Ulstrup NV-Sjælland måtte ikke fældes, det bragte gerningsmanden uheld (161 1906/23:292), sml. s. 58.

13 *Helligtjørnen* på øen Fur, omtalt slutningen

af 1600-t som tabutræ, øboerne turde ikke fjerne den mindste stump, at gøre det blev betragtet som en ugudelig handling (763 VI, 8,114).

14 *Hoel Torn* stod ved Bjerget mølle i Vester Hanherred; iflg. en spådom skulle fra den skyde tre tjørne op, deres rødder suge alt vandet af Lund fjord, og der kom en verdenskrig med hungersnød og pest (161 1906/23:1319, opt. 1919; 379 1931,207).

15 *Horsetørnen*, ryddet hvidtjørn ved Pæregård i Nylarsker sogn Bornholm (148 10,187; 1923).

16 *Hviletørnen*, en stor tjørnebusk i Præstemarken, Kværndrup sogn SFyn; når malkepigerne gik hjem fra vænget, hvilede de sig på sten under tornen (o. 1840; 278 6,1933,62; 500 325). Iflg. en anden optegnelse drejede det sig om en mægtig bøg (1007 1896,70).

17 *Håskystørnen*, meget stor og gammel tjørn på stengærde vest for Spraglehøj i Jyllinge sogn ved Roskilde fjord; den skulle være plantet over pestlig, det var skik at værne folk og fæ mod sygdom ved at grave penge ned under rødderne – nogle børn fandt mønter på stedet og brugte dem til slik, men fik gulsot. Fældet o. 1905, kort efter døde den mand, som havde gjort det, »han skulle aldrig have rørt ved den tjørn«, sagde folk på egnen (1012 1924,20), sml. nr. 42.

18 *Kirketørnen* omtales 1711ff ved Rinkenæs kirke (148 6, 517).

19 *Kirketørnene* på Omø ved vejen til havnen til byen; her plejede Agersøes præst og degn i 1700-t at gå i land, her var pestdøde folk begravet og færdedes spøgelse (292 90,251; 161 1906/31d:291, opt. 1922).

20 *Kirstens Torn* ved »hyldekællingen« (bd. 4) i Gerlev sogn nord for Randers; der lå noget begravet under den (161 1906/23: 1879, opt. 1936), det samme blev sagt om tjørn i Linde Kule (161 1906/23:1901, opt. 1933).

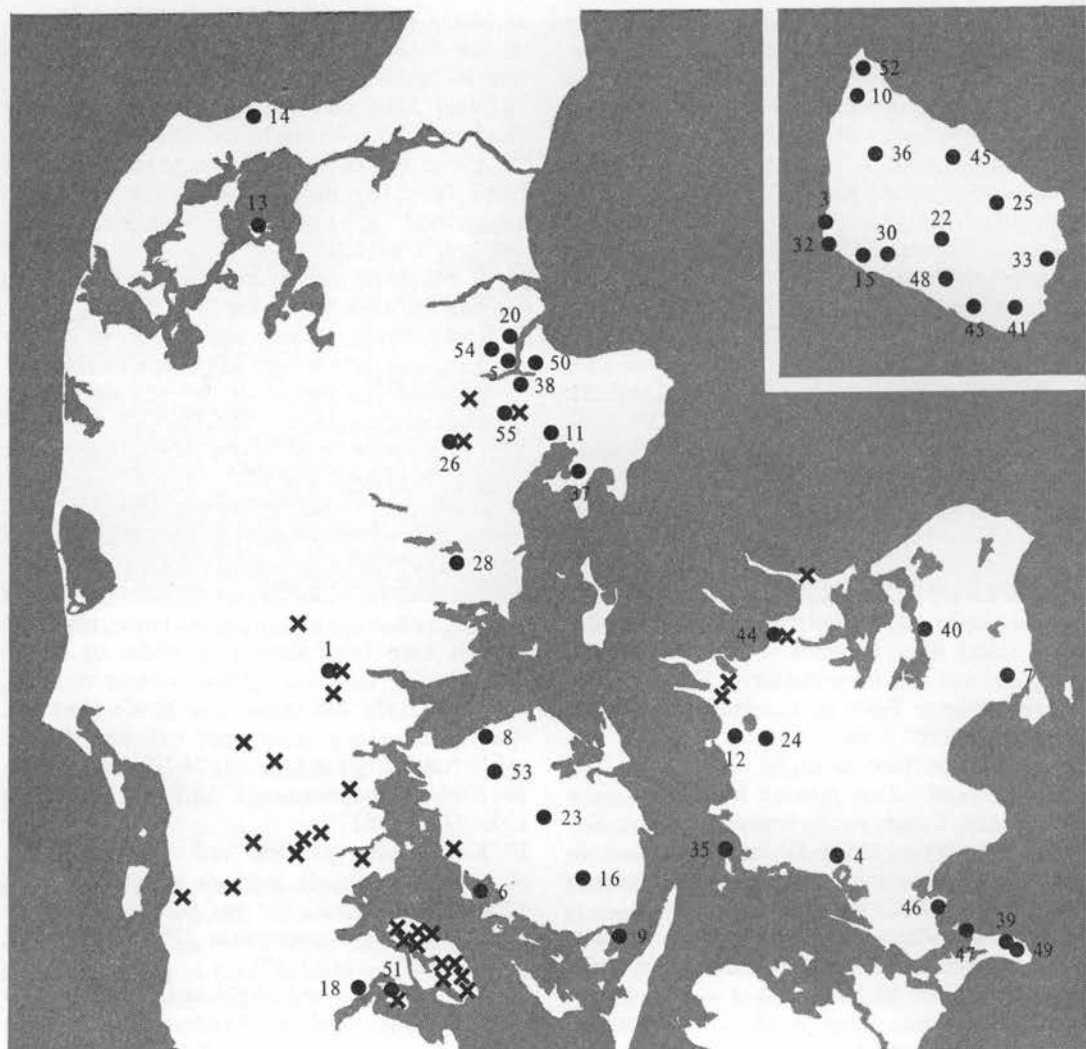
21 *Knubbjergtørnen*, *Den store Torn* på Knubbjerg i Kværndrup vænge SFyn o. 1880, iflg. sagnet plantet over pestdøde mennesker (1007 1896,70).

22 *Konetørnen* på eng ved Åkirkeby, hvor konerne vel havde et samlingssted (148 10,104, nævnt 1707,1755).

23 *Kongetjørnen*, en rødtjørn i Stenløse sogn ved Odense, blomsterne blev farvet røde at blod fra slag i nærheden (161 1906/23: 873).

24 *Kulby Tjørn*, ældgammel forblæst hvidtjørn v.f. Ruds Vedby, et vartegn på nøgen bakke mellem Kulby og Tjørnelunde (996 3,1938,9).

25 *Kæletørnen*, en hvidtjørn ved landevejen nær Elleby i Øster Marie sogn, Bornholm (148 10, 369).

● Navngiven tjørn X Brandtræ

Kort over kendte navngivne tjørne og brandtræer. Tallene refererer til omtalen af træerne side 54ff.

26 *Kællingetjørnen*, meget gammel tjørn ved vejen mellem Kvolbæk og Skød i Viborg amt, nævnt 1683 i stednavnet Kierling Torns Agre; under den skal en ond frue eller en heks være begravet, 1927 forklares navnet med, at tigger-sker holdt til her. Hvis tjørnen fældes, brænder tre nærliggende gårde eller en bestemt gård i Skød by (1016 25/4 1934; 148 9,242f).

27 *Latse* hed en stor hvidtjorn midt på marken »Svende« eller »Svenskebakken« ved Omme-strupgård n.f. Kalø vig; den skulle være plantet over pestofre, iflg. andre af svenskerne; blev den fjernet, ville gården brænde og gernings-

manden lide en voldsom død. Gik ud i de strenge vintre 1940–42, selv om man på alle måder søgte at hindre det. Ejeren lod sin karl grave stubben op, mens egnens folk rystede på hovedet – kort efter slog lynet da også ned og en længe brændte, karlen blev ramt af en ned-faldet højspændingsledning og dræbt på stedet (256 1915,63; Randers Amtsavis 22/8 1942; 161 1906/23:2044, opt. 1947).

28 *Laur's Glø's Busk* ved Gesing s.f. Skander-borg; her spøjte det (161 1906/23: 2225, opt. 1928).

29 *Lusbusken*, stor udgået tornebusk ø.f. Isted

Skovkro i Angel, landstrygere og sigøjnere plejede her at slå lejr, kroens brand var »sat hen« i den fredede busk (885 14,1937-38, 120).

30 *Madsetorn* hed en hvidtjørn, der o. 1763ff omtales fra Nylarsker sogn på Bornholm; af mandsnavnet Mads (148 10,190).

31 *Marens Tjørn* ved vejen fra Tranehuse til Mejlgård slot, fældet o. 1969, skal være plantet over pestdøde mennesker og dyr. Opkaldt efter pige, som var kæreste med herremanden og mødte ham under tjørnen (256 1970,77f.).

32 *Mikkel Bagers Torn* ved Rønne, opkaldt efter købmand M. Bager i Rønne (148 10,24).

33 *Mordertornen*, -tjørnen på Myregårds jord i Nylarsker sogn, Bornholm, navnet har vel samme oprindelse som *Morderbusken* i Klinteby ved Neksø, hvor en mand i 1700-t skal være dræbt (92 17, 6; 148 10,190,408).

34 *Møgelhøjs Torn* på Ris mark ved Elling skov, Skanderborgeggen; man fortalte, at ofre for »den sorte død« (pest) blev begravet i højen under træet; ved tornen er fundet en skat (488f 1,1891,73; 830 10,107; 488i 3,431).

35 *Nissens Torn*, gammel tjørn på Egholm i Storebælt, oprindelsen til navnet er ukendt (292 254f).

36 *Pissetornen* ved Årsballevejen på Bornholm, når folk kom fra Klemens kro, plejede de her at forrette deres nødtørft (822 119). Navnet kendes også fra Krashave og Assereby, begge i Klemensker sogn (148 10,223).

37 *Præstetornen*, hvidtjørn ved Agri Anneksvej på Møls, nævnt i digt af pastor C. A. Biltzing o. 1885 (256 23,1929,82f).

38 *Rauntjørnen* ved gården Raunlund ved Randers; en heks skal om natten have siddet og strikket ved tjørnen (161 1930/5: 1952).

39 *Rolandsstubben*, *Heksestubben* eller *Troldestubben* stod til o. 1925 i grusgrav (eller på bakke?) ved Ålebækgård i Nyborre ØMøn og måtte ikke beskadiges, en bonde havde 1644 her set »jøden Opsal« og hans troldejægere (970 32; 161 1906/23: 624).

40 *Rystetjørnen* ved Jyllinge mellem Frederikssund og Roskilde; iflg. overtroen begynder den at ryste, når to, der virkelig elsker hinanden, kysses under den, og rystelsen varer et langt og lykkeligt liv (161 1906/31d: 164).

41 *Signetornen*, en stor nu fældet hvidtjørn i Povlsker sogn, Bornholm, måske af kvindenavnet Signe, eller til at signe = fremsige trylleformler (148 10,458).

42 *Simonstjørnen*, ca. 200-årig hvidtjørn på Sylshøj ved Snoldelev, Roskildeegnen, måske opkaldt efter Simon Mørch, en søn af herreds-

skriveren på kvægpestens tid; skal være plantet i 1740'erne, hvor man gravede pestdøde husdyr ned, og så ophørte pesten. Tjørnen har været dobbelt så stor, men blev spaltet af lyn. Fredet 1939 (173 1939-40,84; 620 165f; 161 1906/23: 195, opt. 1948; 930b 2.3,1960,180).

43 *Skrædetornen*, en stor tjørn ved fladklippen »Skréhajla« ved landevejen Rønne-Svaneke (289 8,1936,29).

44 *Skræddertjørnen* nær Dragsholm slot; en skrædder skal have hængt sig i tjørnen, om natten havde man set en hovedløs kalv på stedet (161 1906/23:339, opt. 1939).

45 *Sladdertornen* i Ø. Larsker sogn på Bornholm, bag to store tjørne mellem Tornegård og Rødholmgård skal et par naboer ofte have stået og snakket; navnet gjaldt også en nu fjernet stor tjørn ø.f. Sommeregården i Pedersker sogn (148 10, 331 og 477).

46 *Stodderstubben*, stor fritstående hvidtjørn på mark mellem Bønsvig skov og Bøget på Jungshoved; en stodder overnattede under træet og blev næste morgen fundet død. Det var farligt at bryde kviste af tjørnen, da en ejer ville fælde den, huggede han sig i knæet og var siden krøbling. Fredet som sømærke (M. G. P. Repholtz, Beskrivelse af Baroniet Stampenborg 1820.118; 310 1,77f, 84).

47 *Stoddertjørnen* stod på lille høj ved vejen fra Ulvshale over engene til Hegnede ØMøn; man fandt en tigger død ved tjørnen (107 1968).

48 *Storemors Hue*, forsvundet stor hvidtjørn mellem Klintegård og Ugleenge i Åker, Bornholm (148 10,511).

49 *Stubben*, omblæst tjørn i Stubberup ØMøn, man sagde, at den brændte hver julenat, og den måtte ikke beskadiges (161 1906/31d: 624).

50 *Tjørntræet* ved vejen s.f. Ørsted; træet i Rougsø herreds våben var oprindelig et skeltræ (256 1970, 80f.).

51 *Troldens Tjørnebusk* i Broager Sønderjylland, trolld = fanden (148 7, 102:1922).

Troldestubben, se nr. 39.

Troldtornen, se nr. 3.

52 *Valborgstorn* omtales 1696ff ved Sandvig på Bornholm, der blev Valborgaften 30/4 måske holdt fest ved tjørnen (148 10, 63).

53 *Ventetornen* eller *Vendetornen*, stor spidsklippet hvidtjørn ved Rugård Landevej ved herredsgrænsen mellem Odense og Middelfart. Omtales allerede 1444, da Christoffer af Bayern besøgte Brænderup. Her udvekslede stafetter deres depecher, og her holdt de kongelige herskaber undervejs gennem Fyn rast og fik skiftet vogne og heste; når kongen nærmede sig Ru-

gård, plejede man at ride ham imøde og vente ved tjørnen, på marken Venteløkken n.f. vejen samlede de bønder, som skulle »køre ægt« (kongens rejsegods) – sidste gang for Christian IX 4/7 1882. Den tætte hvælvede krone dannede et stort »lysthus«, som værnede mod vind og vejr, her blev ved markedstider stillet borde og bænke og holdt beværtning (728c 6, 1774,633; 827 1,1843,54 og 3, 3; 760 696f; 280 11/2 1927; 840 febr. 1957).

54 *Verdens Ende* – ved denne torn nordøst for Linde skulle være set en hovedløs gris og sort hund med gnistrende øjne og gloende tunge (488i 2,370), sml. nr. 11.

55 *Voldumtjørnen* ved vejen mellem Hvalløse og Voldum i ØJylland blev anset for at være ca. 400 år gammel, »den kan ikke ophøre med at gro«; der lå en skat skjult ved tjørnen, men gravede man efter den, så det straks ud, som om Hvalløse brændte eller: så ville byen brænde (161 1906/31d: 1931).

Kællingetorn er 1478 nævnt fra Hornstrup sogn i Vejle amt og var rimeligvis navn til et træ; uvist, om det også gælder *Rustorn* eller *Tumbøl Torn* i Felsted sogn, Sønderjylland (148 6, 434, 436 sml. 510; 8,85).

FREDEDE TJØRNE, BRAND- OG ULYKKESTJØRNE

På mange kæmpehøje stod en enlig tjørn, som man var bange for at fælde, da ville ske en ulykke og det gik navnlig ud over husdyrene; når man sløjfede højen, blev tjørnen derfor gerne skånet (1). Således havde Løjt sogn (Sønderjylland) flere gamle tjørne, som de gamle nærede stor respekt for (2). Fra NVSjælland og Sønderjylland kendes særligt mange eksempler på ulykkes- og brandtræer.

På en mark ved Hvolbæk (Skanderborgegnen) skal have stået nogle fredlyste »hellige« tjørne (3). En stor tjørn i marskel i Skåde ØJylland måtte ikke ryddes, begyndte man på det, skreg i træet et myrdet nyfødt barn og der sprang blod ud (4). En stor hvidtjørn ved gården Tolstrup i Nødager sogn, Djursland, og ved gård i Hårbølle VMøn blev fredet, fordi »noget« lå begravet under den, der ville ske uheld, hvis den blev fjernet (5). Ingen måtte bryde grene af enlig gammel hvidtjørn på nøgen strandskrænt ved Silstrup i Thisted Bredning, gerningsmanden blev straffet med en stor ulykke (6), det samme gjaldt en hvidtjørn på tomten af Bellinge slot ved Corselitze, Falster; den, som fældede tjørnen, ville få en plage (7). Blev mægtig hvidtjørn på Gl. Stenderup bymark nær Odense-Fåborg

landevejen beskadiget, ville der ske gerningsmanden en stor ulykke (8), og i Horne præstegård fik man en ulykke, hvis stor tjørn på dens mark blev fældet (9). Der stod en ulykkestorn på Stubberup mark ved Holsteinborg (10) og på Bromme mark, den var beboet af en trolld, ejeren ville engang fælde tjørnen, men gik syg hjem og døde kort tid efter (11).

Ingen vovede at rydde en gammel tjørn midt på mark øst for Fodby, ejeren gjorde det til sidst selv, men siden groede intet på stedet (12). Da en hjulmand havde ryddet en tornebusk i Sludstrup sogn, døde han af kræft, og i Årenes løb fik også resten af familien sygdommen, »af hjulmandens børn blev ingen tilbage, hævnens ramte dem alle« (13).

NVSjælland:

Tjørn på mark i Sandby ved Lammefjorden måtte ikke ryddes (14), en anden ved vejen i Vallekilde sogn blev værnede af ejeren, så længe han levede (15). En hest lå begravet under tjørn ved Egelykke i Højby sogn og man pløjede uden om den (16). Ryddede man en tjørn på Bøgebjerg ved Algestrup, fik man uheld (17), ligeså en stor tjørn på gårde i Fårevejle og nogle tjørne på Langhøj i Asnæs sogn (18). En gård i Holmstrup sogn fik ny ejer og gammel mand frarådede ham at fælde tjørnen ved en kilde i Barnshøj, da det let kunne bringe ham uheld og ulykke (19). Hest styrtede om, da karl havde taget en gren af Helletjørnen på Tjørnehøj i Ulstrup, Gørlev sogn, til at reparere ploven med (20), sml. s. 55 nr. 12 – Se også under pesttjørne s. 62f.

Det bragte uheld at fjerne to hvidtjørne mellem et par gårde på Landø SLolland, og ulykke at rydde en tjørn på Trunderup Vestermark ved Kværndrup (21).

Man måtte ikke fælde en meget stor hvidtjørn i Svaneke Vang ved skel til Ibsker sogn. Ejeren var begyndt at hugge i den, men blev syg, gik i seng og drømte, at der blev sagt til ham: »Du må studse, men ikke hugge mig!« Manden forstod nu, at det var træets ånd, og lod tjørnen stå. Nu skal den dog forlængst være ryddet (22). En stor udgået tjørn på mark ø.f. Isted skovkær blev ikke fjernet – den, som gjorde det, fik en stor ulykke, der var i træet (23).

Se iøvrigt s. 55ff nr. 1, 4, 12, 13, 17, 27, 39, 46, 49, pesttjørne s. 62ff.

Om en lang række tjørne blev sagt, at de rummede en, subsidiært værnede mod ildebrand, der ville bryde ud, hvis man fældede dem; sml. eg bd. 1.

